

Skötselplan och förvaltning av naturreservatet

Skötselplan

Enligt 3 § förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. framgår bland annat att en skötselplan ska fastställas vid bildande av ett naturreservat. Skötselplanen finns bilagt till detta beslut, se bilaga 4.

Förvaltning

Stiftelsen för Fritidsområden i Skåne är förvaltare av naturreservatet och ska fortlöpande samråda med länsstyrelsen, arrendatorer, berörda myndigheter och andra berörda vid förvaltningen.

Kungörelse

Beslutet ska kungöras i länets författningssamling samt i ortstidning. Sökande och sakägare ska anses ha fått del av beslutet den dag kungörelse var införd i ortstidning.

Överklagande

Detta beslut kan överklagas till Regeringen, Miljödepartementet, se bilaga 7.

Detta beslut har fattats av länsöverdirektör Carl Älfvåg. I den slutliga handläggningen har även deltagit, miljödirektör Annelie Johansson, naturvårdsdirektör Per-Magnus Åhrén, planhandläggare Hanne Romanus, länsassessor Ursula Gårdendahl och naturvårdshandläggare Johan Johnmark, föredragande.

Carl Älfvåg

Johan Johnmark

Bilagor

1. Karta med naturreservatets avgränsning
2. Karta med markerade områden gällande föreskrifter med stöd av 7 kap 6 § miljöbalken om markägares och annan sakägares skyldighet att tåla visst intrång
3. Karta med markerade områden där förbud gällande hållande av får gäller
4. Skötselplan
5. Inkomna yttranden och länsstyrelsens bemötanden
6. Sändlista
7. Hur man överklagar

Länsstyrelsen
Skåne

BILAGA 4

511-7509-2012

1290-248

Skötselplan för naturreservatet Lillehem Kristianstads kommun Skåne län

Länsstyrelsen
Skåne

**Naturreservatet
Lillehem**

Översiktskarta med kommungränser och reservatets läge

Diarienummer	511-7509-2012, 1290-248
Beslutsdatum:	2015-03-12
Titel:	Skötselplan för naturreservatet Lillehem
Utgiven av	Länsstyrelsen Skåne
Författare:	Johan Johnmark
Beställningsadress:	Länsstyrelsen i Skåne Län Miljöavdelningen 205 15 MALMÖ http://www.lansstyrelsen.se/skane
Copyright:	Innehållet i denna rapport får gärna citeras eller refereras med uppgivande av källan
Layout:	Länsstyrelsen i Skåne län
Tryckt:	Länsstyrelsen Skåne 2014
Omslagsbild:	Äskebjär, foto Johan Johnmark

Innehållsförteckning

1 SYFTET MED NATURRESERVATET	5
2 BESKRIVNING AV OMRÅDET.....	7
2.1 Administrativa data	7
2.2 Markhistorisk beskrivning och nuvarande markanvändning	7
2.3 Områdets bevarandevärden	11
2.3.1 Geovetenskapliga bevarandevärden	11
2.3.2 Biologiska bevarandevärden	12
2.3.3 Kulturhistoriska bevarandevärden	12
2.3.4 Intressen för friluftslivet	12
3 PLANERAD MARKANVÄNDNING OCH SKÖTSEL	12
3.1 Övergripande bevarandemål	13
3.2 Generella åtgärder	13
3.3 Naturrestatet och olika former av lantbruksstöd	13
3.4 Specifika åtgärder	13
3.4.1 Åtgärder för dynglevande skalbaggar	13
3.4.2 Åtgärder för fjärilar, humlor och bin	14
3.4.3 Åtgärder för stjälnöksvampar och jordstjärnor	14
3.4.4 Åtgärder för sandnejlika	14
3.4.5 Åtgärder för sandvedel	14
3.4.6 Åtgärder för kungsfiskare	15
3.5 Skötselområden	15
4 MÅL OCH ÅTGÄRDER FÖR SKÖTSELOMRÅDEN.....	15
4.1 Skötselområde Skötselområde Sandstjäpp cirka 1,5 hektar,	15
4.1.1 Beskrivning	15
4.1.2 Bevarandemål	16
4.1.3 Skötselåtgärder	17
4.2 Skötselområde Äskebjär torr hed cirka 22 hektar.....	17
4.2.1 Beskrivning	18
4.2.2 Bevarandemål	18
4.2.3 Restaureringsåtgärder	19
4.2.4 Skötselåtgärder	19
4.3 Skötselområde Torra hedar cirka 38,2 hektar, varav restaureringsmark cirka 11,7 hektar	19
4.3.1 Beskrivning	19
4.3.2 Bevarandemål	20
4.3.3 Restaureringsåtgärder	20
4.3.4 Skötselåtgärder	21
4.4 Skötselområde Rikkärr cirka 0,5 hektar, varav restaurering 0,5 hektar	21
4.4.1 Beskrivning	21
4.4.2 Bevarandemål	22
4.4.3 Restaureringsåtgärder	22
4.4.4 Skötselåtgärder	23
4.5 Skötselområde Fukt- och kalkfuktäng: cirka 1,2 hektar, varav restaureringsmark 1,2 hektar	23

4.5.1 Beskrivning	23
4.5.2 Bevarandemål	24
4.5.3 Restaureringsåtgärder	24
4.5.4 Skötselåtgärder	24
4.6 Skötselområde Ädellövskog cirka 8,5 hektar, varav restaureringsmark cirka 1,4 hektar	24
4.6.1 Beskrivning	24
4.6.2 Bevarandemål	25
4.6.3 Skötselåtgärder	25
4.7 Skötselområde Vattendrag och lövsumpskog cirka 3,5 hektar, varav vattendrag cirka 0,4 hektar	25
4.7.1 Beskrivning	25
4.7.2 Bevarandemål	26
4.7.3 Skötselåtgärder	26
4.8 Skötselområde Dammar, cirka 0,2 hektar, varav nya dammar cirka 0,2 hektar	27
4.8.1 Beskrivning	27
4.8.2 Bevarandemål	27
4.8.3 Restaureringsåtgärder	27
4.8.3 Skötselåtgärder	27
5 FRILUFTSLIV OCH TURISM	27
5.1 Allmän inledning	27
5.2 Utmärkning av naturreservatets gräns	28
5.3 Parkeringsmöjligheter, information och vandringsleder	28
5.4 Renhållning och toalett	28
6 KONSEKVENSER AV KLIMATFÖRÄNDRINGARNA	28
7 JAKT	28
8 TILLSYN	29
9 DOKUMENTATION OCH UPPFÖLJNING	29
9.1 Uppföljning av skötselmål	29
9.2 Dokumentation av skötselåtgärder	29
9.3 Uppföljning av kostnader	29
10 REVIDERING AV SKÖTSELPLANEN	29
11 KOSTNADER OCH FINANSIERING	29
11.1 Ekonomisk utredning	29
11.2 Finansiering av förvaltningen	30
12 PRIORITERING AV ÅTGÄRDER	30
13 RÖDLISTADE ARTER ENLIGT ARTDATABANKEN 2010	31
14 KÄLLOR	32
14.1 Kartor	32
14.2 Litteratur	32
14.2 Muntliga kontakter	33

BILAGOR

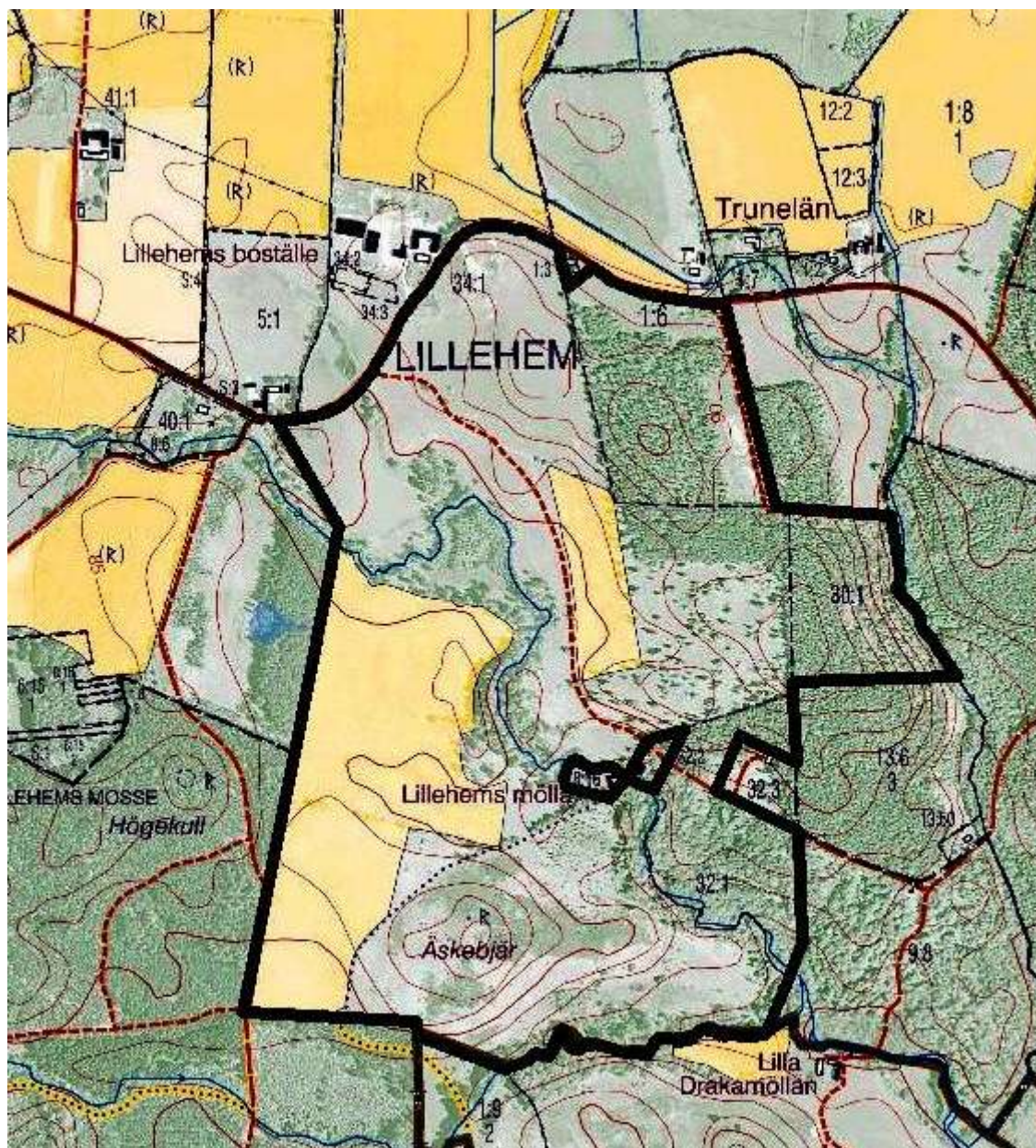
1. Skötselområden och anläggningar
2. Målbild
3. Markåtkomst

1. Syftet med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är att bevara biologisk mångfald, och att skydda, vårda, bevara och återställa värdefulla naturmiljöer. Områdets kulturpräglade naturmiljöer såsom torra hedar, rikkärr, kalkfuktäng och sandstäpp samt upplöjda områden med dess ekosystem och biologiska mångfald ska bevaras, återställas och nyskapas. Områdets ädellövskogar och lövsumpskogar ska bevaras och återställas. Områdets vattenmiljöer ska bevaras, återställas och nyskapas. I området förekommande värdefulla naturmiljöer och livsmiljöer för skyddsvärda arter ska skyddas, återställas och nyskapas. Syftet är också att inom ramen för bevarandet av biologisk mångfald och naturmiljöer tillgodose behovet av områden för friluftslivet.

Syftet ska tillgodoses genom att:

- Bevara, restaurera och utveckla torr hed, artrik låglandsgräsmark, sandstäpp, rikkärr, kalkfuktäng, ädellövskog och sumpskog.
- Fortsatt och utökad hävd av området med bete, främst nöt och häst, bränning och slåtter. I restaureringssyfte använda får eller getter för att reducera uppslag av björnbär.
- Återskapa sandblottor.
- Införa ambulerande stängsel för att periodvis betesfreda delar av området.
- Naturvårdsinriktad avverkning av träd som står i betesmarker,
- Vidta försiktig naturvårdsinriktad gallring i befintlig ädellövskog och delar av lövsumpskogen,
- Kvarlämna död eller avverkad lövved,
- Bevara och restaurera områdets hydrologi.
- Gynna i området förekommande habitatlistad, rödlistad eller sällsynt art och i synnerhet de som är sandknutna och slåttergynnade.
- Inplantera för området lämpliga hotade och sällsynta arter, i synnerhet sandstäpps- och slåttergynnade arter.
- Ta bort eventuellt främmande arter av träd och buskar,
- Anlägga vatten för att gynna bl.a. groddjur i närområdet,
- Anlägga enklare vandringsleder och rastplatser.

Naturreseptatet avgränsas i mitten av svart linje, skala cirka 1:10 000

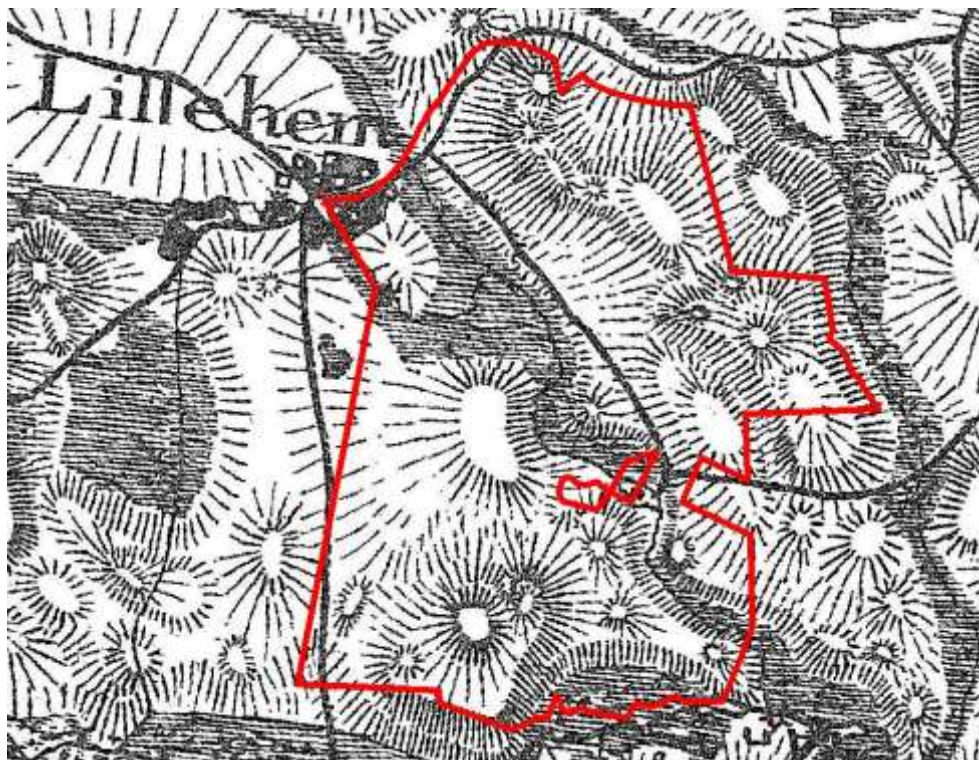
2 Beskrivning av området

2.1 Administrativa data

Namn	Lillehem
Objektnummer	1107827
Skyddsform	Naturreservat
Beslutsdatum	2015-03-12
Förvaltare	Länsstyrelsen
Internationella åtaganden	-
Län	Skåne
Kommun	Kristianstad
Socken	Maglehem
Biogeografisk region	Kontinental
Läge	Området är beläget ca 29 km söder om Kristianstad
Gränser	Området är markerat med heldragna linjer på kartan på sidan 5.
Koordinater	X: 444390 Y: 6180952 (SWEREF 99)
Fastigheter	Lillehem 34:1
Markägare	Stiftelsen för Fritidsområden i Skåne
Servitut och nyttjanderätter	Servitut och nyttjanderätterna bifogas till denna skötselplan.
Arealer	Totalt 76,5 hektar, varav vatten cirka 0,4 hektar

2.2 Markhistorisk beskrivning och nuvarande markanvändning

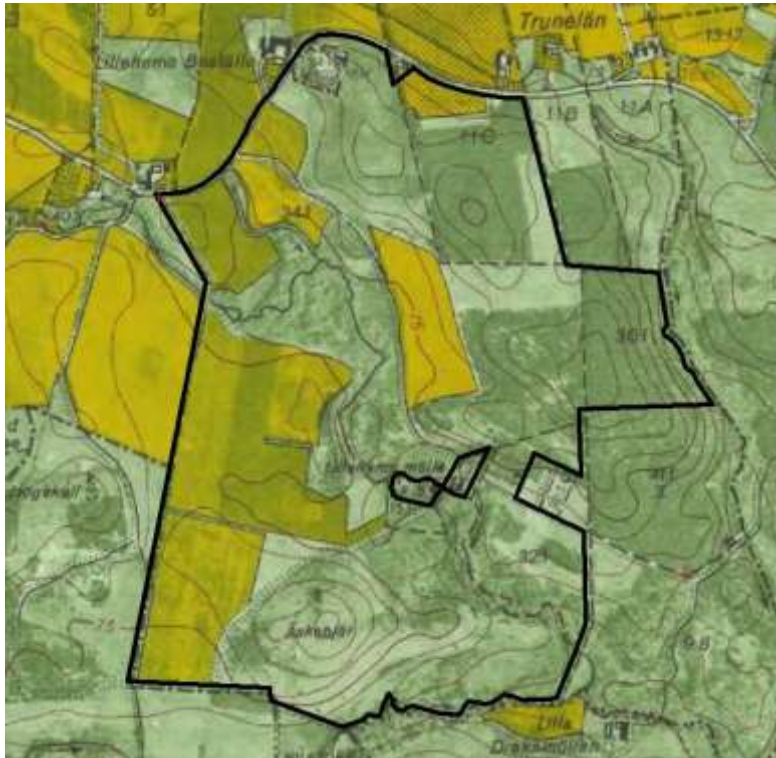
Området har nyttjats av människan under lång tid, inom området finns en bronsåldersgrav, uppe på Äskebjär. Ytterligare gravhögar från bronsåldern finns bl.a. i inom naturreservaten Drakamöllan, Maglehem och Kumlan samt väster om naturreservatet Lillehem, Högekull. I naturreservatets nordvästra hörn låg tidigare ett av husen i byn Lillehem. Detta hus brann dock ner i början av 1900-talet och återuppfördes aldrig. Det äldsta namnbelägget för Lillehem är enligt Riksantikvarieämbetet år 1387 (Lidlahem). Det troliga är att dessa lätta jordar har varit brukade allt sedan bronsåldern. Före Verkalinjens tillkomst år 1686 (Alunbruket i Andrarum fick rättighet till all ved inom en radie på 1 mil från bruket) var bokskogen betydligt mer utbredd i området. Det angränsande Drakamöllan, finns väl beskrivet från början av 1800-talet. Den dominerande marktypen i detta område under 1800-talet var öppna betesmarker med ambulerande åkerbruk. Fram till 1970-talet odlades bl.a. potatis, råg, betor och korn på fälten inom Lillehem. Idag nyttjas området för färbete och Äskebjär för bete med nöt.

Rekognoceringskartan från år 1812-20 visar att området var i princip helt trädöst. Notera att en av Lillehems gårdar låg uppe i nordvästra hörnet. Denna gård brann senare ned. Kartan har georefererats, gränserna är ej exakta.

Häradsekonomska kartan 1926-34. Området består både av odlade marker (gulmarkerade) och ängs/betes marker (grönmarkerade). Den centralt i väster (benämnd 3) liggandes åkermarken kallas potatisåkern. Särskilt intressant är att dagens sumpskog i norra delen utgjordes av slåttermark. Motsvarande historik återfinns i Kumlans naturreservat. I grannskapet (i bildens nordöstra hörn) hävdas fortfarande det otroligt fina och artrika Davidskärr. Kartan har georefererats.

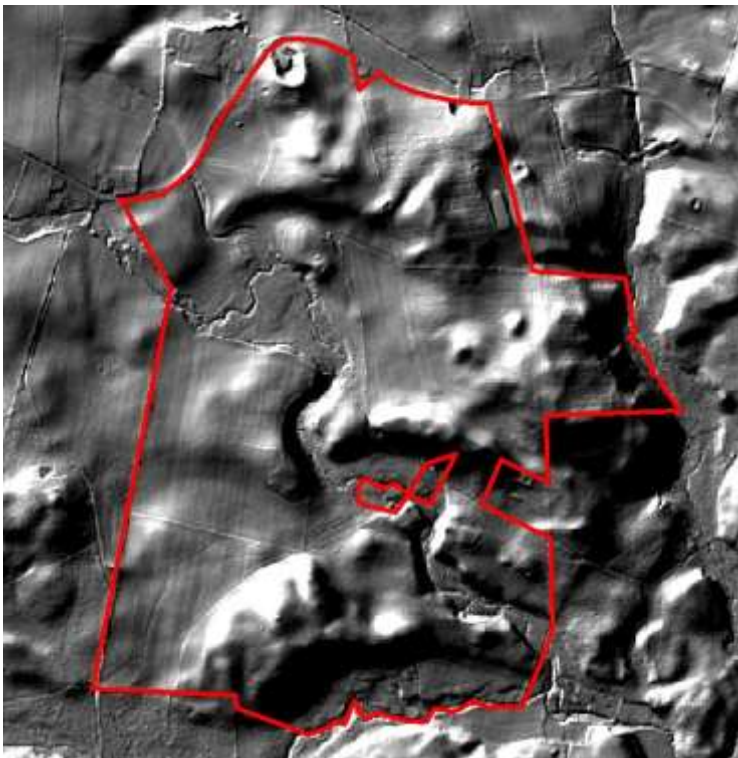
Ekonomiska kartan från år 1972. I princip nyttjas samma områden som utgjorde åkermark år 1926-34 åker år 1972. Den stora skillnaden är att ängs/betesmarkerna antingen har planterats med tall eller håller på att växa igen med lövsumpskog. Kvarvarande öppen betesmark återfinns främst på Åskebjär, som dock är delvis tallbevuxen och närmast Lillehem.

Färgortofoto från år 2010. Trenden med ett igenväxande landskap är bruten. Merparten av tallplanteringen i öster är avverkad, kvar står främst ek och bok. Även tallen på Åskebjär är avverkad. Gallring har även skett i lövsumpskogen i syfte att gynna gräsetablering. Delar av ädellövskogen har även avverkats i syfte att utvidga den öppna betesmarken. Notera att naturreservatet har utvidgats dvs gränsen stämmer ej.

Färgortofoto från år 2014 all tall inom tidigare Lillehem 34:1 i väster är nedtagen. Resterande tall står på tur.

Höjds-kuggningskarta. Notera hur tydligt de maskinbearbetade gräsområdena framträder. Sandtåkten i norr och övriga branta partier.

2.3 Områdets bevarandevärden

- **Riksintresse enligt 3 kap 6 § Miljöbalken (MB):** Området omfattas enligt 3 kap 6 § miljöbalken (MB) av riksintresse för friluftslivet (kuststräckan Åhus - Simrishamn med Stenshuvud – Verkeån).
- **Riksintresse enligt 3 kap 6 § Miljöbalken:** Området utgör i sin helhet av riksintresse för naturvården (N66, Verkeån med dalgång).
- **Riksintresse enligt 4 kap 2 § MB:** Området omfattas enligt 4 kap 2 § MB av riksintresse avseende sitt värde för både det rörliga friluftslivet och turismen, (Kustområdet i Skåne från Örnahusen söder om Skillinge till Åhus).
- **Angränsar till Natura 2000 SCI område:** Natura 2000 SCI område, SE0420075, Verkeåns dalgång, som utpekats av EU enligt art- och habitatdirektivet.
- **Angränsade naturreservat:** Lillehem (76,5 hektar) utgör tillsammans med naturreservaten Drakamöllan (147 hektar), Kumlan (34,1 hektar), Björshus (16,5 hektar) och Møllegården (36,5 hektar) samt det blivande naturreservatet Maglehem (123,1 hektar) en gemensam enhet på totalt över 433 hektar där de förekommande hotade arterna har möjlighet att uppnå gynnsam bevarandestatus och överleva på lång sikt.
- **Strandskyddat område enligt 7 kap 13-18 §§ MB:** Strandskydd ligger utmed 100 från Julebodaån.
- **Fornlämningar:** På toppen av Äskebjär ligger ett bronsåldersröse.
- **Länets naturvårdsprogram:** Området omfattas av ett klass 1 område (Äskebjär) och resterande delar utgör ett klass 3 område, Stor välhävdat naturbetesmark med flera olika vegetationstyper och en skyddsvärd flora. Geomorfologiska värden. (klass 1 utgör högsta naturvärde och klass 3 höga naturvärden).
- **Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet:** Området ingår i både Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet - Drakamöllan-Äskebjär-Glimmeboda-Brösarp-Haväng och bevarandeplan för odlingslandskapet (Äskebjär- Drakamöllan).
- **Skogsstrategin:** Området ingår i en värdefull ädellövskogstrakt.
- **Fågelarter enligt EU:s fågeldirektiv bilaga 1, för vilka särskilda skyddsområden skall avsättas:** kungsfiskare *Alcedo atthis* (A229) födosökande, röd glada, *Milvus milvus* (A074) födosökande, stenfalk, *Falco columbarius* (A098) rastande, törnskata, *Lanius collurio* (A338) födosökande.
- **Rödlistade arter:** Inom området och inom angränsande områden finns ett 70-tal rödlistade arter knutna till torra hedar, sandstäpp, rikkärr och åarna. Däribland *fyrfläckig dyngbagge* (EN), *likgul dyngbagge* (VU), *hårdyngbagge* (VU), *gulbukig jättevapenfluga* (VU), *svartfläckig blåvinge* (NT), *backsippa* (VU), *sommargylling* (EN).

2.3.1 Biologiska bevarandevärden

Lillehems bevarandevärden är främst knutna till den öppna torra betesmarken, med inslag av sandstäpp, den artrika låglandsgräsmarken, rikkärret, ädellövskogen, lövsumpskogen, Julebodaån, Hörrödsån, Stockabäcken med biflöde och alla de hotade arterna som finns i detta område.

Den iögonfallande höjden Äskebjär utgör i särklass en hotspot för hotade arter inom naturreservat. Äskebjär har troligen sedan mycket lång tid tillbaka utgjorts av betesmark bestående av torr hed med inslag av sandstäpp, där bl.a 1000-tals stor sandlilja (EN) växer. Sedan färbete upphörde på Äskebjär och ersattes med nötbete har blomsterprakten exploderat, dessutom har månhornsbagge (VU) återvänt (från Kumlan). På Äskebjär häckar bl.a. fältpiplärka (EN) och hämpling (VU). I sydslänten finns en stor koloni med läppstekel (NT) och en mängd andra sandkrävande hotade arter. Öster om Äskebjärs fot finns ett fint rikkärr som utgör ett av Skånes viktigaste mollusklokaler, med bl.a. nålsnäcka (NT) och kalkkärrsgrynsnäcka (NT). I rikkärret växer bl.a. loppstarr (VU), kalkkällmossa (NT), 1000-tals blommande majvivor och slätterblomma. Julebodaån, Hörrödsån med biflöde flyter genom ädellövskog och lövsumpskog. I dessa skogar häckar sommargylling (EN). Åarna har ett relativt snabbt rinnande klart vatten. Åarna är artrika med flera försumningskänsliga arter samt många sällsynta vattenlevande smådjur och sländor ex nattsländorna *Ecclisopteryx dalecarlica* (NT) och *Odontocerum albicorne* (NT). Stora mängder havsöring går årligen upp i ån för att leka vilket i sin tur lockar utter (VU). Vidare förekommer stationär öring, stensimpa, ål och bäcknejonöga. Vattenanknutna fågelarter i området är kungsfiskare, forsärla och strömstare.

2.3.2 Kulturhistoriska bevarandevärden

Den enda kända fornlämningen i området utgörs av ett bronsåldersröse på toppen av Äskebjär. Röset är 9 meter i diameter och 0,5-1 meter högt. Områdets hävdhistorik med betesmarker och tidigare ambulerande åkerbruk utgör ett kulturhistoriskt bevarandevärde i sig.

2.3.3 Intressen för friluftslivet

Lillehem ingår i ett större område som utgör ett mycket attraktivt ströv- och vistelseområde. Naturreservatet nås antingen ifrån parkeringsplats belägen vid Lillehem, alternativt från intilliggande naturreservatet Drakamöllan. På Drakamöllan finns även parkerings- och rastplats med toalett ordnad.

3 Planerad markanvändning och skötsel

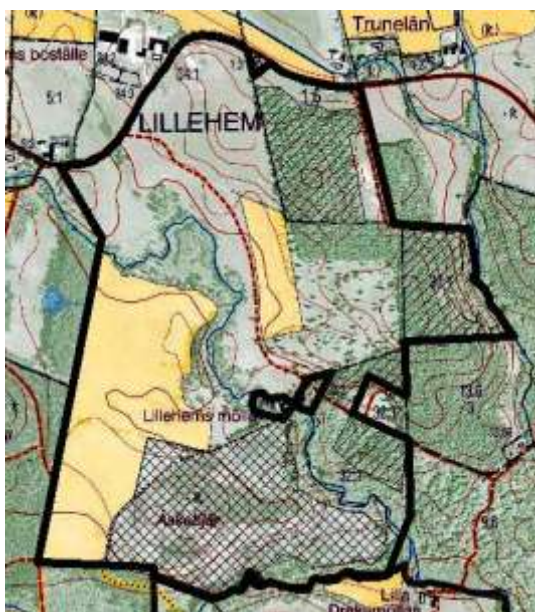
3.1 Övergripande bevarandemål

Bevara, restaurera och utveckla ett hedlandskap bestående av torra ängar, med inslag av sandstäpp och artrik låglandsgräsmark,
Restaurera och utveckla rikkärret,
Restaurera och utveckla den tidigare fukt- och kalkfuktängen,
Bevara, restaurera och utveckla en flerskiktad ädellövskog,
Bevara och utveckla lövsumpskogen längs med vattendragen,
Bevara den meandrande Julebodaån, Hörrödsån med biflödet Stockabäcken,
Bevara och möjliggöra återkolonisation, inplantering av arter som är kopplade till ovan nämnda miljöer.

3.2 Generella åtgärder

Hävd av området genom bete, slåtter och bränning.

Skapande av sandblottor.

Områden med färförbud. Kryssat framgent. Snedsteckat efter restaureringsfasen.

3.3 Naturreservatet och olika former av lantbruksstöd

För närvarande finns ett antal olika stöd att söka för betesdjursverksamheten, däribland det sk. gårdsstödet och miljöstödet. Inom Maglehem ska naturvårdsåtgärder prioriteras framför möjligheten att inhämta dessa stöd. Exempel på naturvårdsåtgärder som tas upp i skötselplanen och som möjligen inte kommer vara stödberättigande efter nuvarande stödperiodsutgång år 2020 är betesfredade områden, större sandblottor och hållande av trädesmark. Vidare ska dispens sökas hos landsbygdsavdelningen om kalkning ska ske på mark som ingår i åtagande för betesmark eller slåtterängar. Detta medför att områden som är tveksamma att platsa i stöden inte ska omfattas av ansökan. Detta för att utesluta eventuell risk för brukaren att bli återbetalningsskyldig.

3.4 Specifika åtgärder

Nedan nämns specifika åtgärder för några arter som finns eller har funnits inom området.

Förvaltaren har möjlighet att inom naturreservatet inplantera av länsstyrelsen ansedda lämpliga arter och utföra specifika åtgärder även för dessa arter.

3.4.1 Åtgärder för dynglevande skalbaggar (flera arter EN-NT och åtgärdsprogramsarter)

Det finns flera olika arter dynglevande skalbaggar inom naturreservatet. De behöver, förutom framförallt giftfri kodynga, en kortsnaggad grässvål som fläckvis är uppbruten med öppen sand. Föreslagna skötselåtgärder, i synnerhet inom Åskebjär, bedöms gynna dynglevande skalbaggar.

En komocka full av liv och utan avermectiner.

Livsmiljö för en mängd hotade dyngbaggar

Med årligt ambulerande betesfredade områden kan livet

för nektar- och pollenlevande insekter förbättras väsentligt

3.4.2 Åtgärder för fjärilar, humlor och bin (flera arter EN-NT och åtgärdsprogramsarter)

Fjärilar, humlor och bin finns inom de hävdade markerna. Blomrika torra delar av betesmarken ska få betesfredas hela säsongen eller ha ett mycket sent betespåsläpp när fjärilssäsongen är över (oktober). Det är värdefullt om de betesfredade områdena kan ambuleras inom hela naturreservatet, men med fokus på Äskebjär och på torra sydslänter inom det övriga området. De betesfredade områdena bör vara minst tre stycken och cirka 500 kvadratmeter stycket. Stängselstolpar får vara av enklare sort, även metall. Det är förvaltaren som får avgöra var när och hur betesfredning ska ske.

3.4.3 Åtgärder för stjälnösvampar och jordstjärnor (flera arter CR-NT)

Många stjälnösvampar och jordstjärnor, däribland mörk stjälnösvamp (CR), sträv jordstjärna (EN), naveljordstjärna (EN), grå stjälnösvamp (EN) och fransig stjälnösvamp (EN) lever i varma lägen på kalkrik sand (sandstätt). Deras livsutrymmen har minskat drastiskt under de senaste decennierna. I försök att utvidga de hotade arternas utbredningsområde bör sporer aktivt spridas från närliggande populationer till naturreservatet. Det kan ta upp till 20 år efter spridning av sporer tills svamparna visar sig.

3.4.4 Sandnejlika (EN), Natura 2000-art (kod 1954)

Sandnejlika förekommer företrädesvis i habitatet sandstätt, kalkgräsmarker och torra låglandsgräsmarker. Kärnområdet för arten i Sverige utgörs av Vitemölla strandbackar och Brösarps norra backar. Sandnejlikan räknades i 10.000-tals exemplar år 2010 på Vitemölla strandbackar. Plantor (ett 30-tal) och frön bör inplanteras i sandstättshabitatet på Äskebjär med ursprung från Vitemöllepopulationen.

3.4.5 Sandvedel (EN)

Arten förekommer i Sverige endast i Skåne, främst på eller vid Vittskövle driva, Kiviks marknadsplats och Vitemölla strandbackar. Antalet reproduktiva individer beräknas vara cirka 1500 stycken. Försök bör göras att så in sandvedel i sandstättshabitat på Äskebjär. Fröna bör komma från Kiviks marknadsplats, som för närvarande bedöms vara den starkaste. John-Erik

Nilsson har satt in arten på sin tidigare ridbana i naturreservatets östra del med lyckat resultat. Växtplatsen är dock under igenväxning och åtgärder behöver vidtas.

3.4.6 Kungsfiskare Natura 2000-art (kod A229)

Kungsfiskaren finns i Julebodaån, Hörrödsån. Kungsfiskaren är beroende vattendrag som är rika på småfisk. Den sitter gärna på någon utskjutande gren och spanar på fisk. Kungsfiskaren häckar troligen inte i naturreservatet då lämpliga brinkar saknas. Om holkar sätts upp ökar chanserna att den ska börja häcka.

3.4.7 Åtgärder för groddjur, bl.a. långbensgroda (VU) och lökgroda (NT) samt strandpadda (VU)

Långbensgroda finns i närområdet och den trivs i skogsmiljöer, där den leker i kräft- och fiskfria, dammar. Lämpligast anläggs dammar för arten inom tidigare brukad mark på Lillehem 32:1. Lökgrodan är en skygg tyst nattaktiv groda som för en tynande tillvaro. Den finns på sandiga marker närmast i Tomelilla kommun, vid Smedstorp/Tryde och behöver öppna solbelysta dammar i betsmarker för sin överlevnad. Vildsvin utgör ett hot mot dessa groddjur. Miljön i naturreservaten Lillehem, Maglehem och Kumlan bedöms närmast som optimal för arten. Däremot saknas lämpliga vatten. Lökgrodans larv kan ogynnsamma år övervintra i dammen, varför vattenhållningen måste vara permanent. På betesmarken norr om Äskebjär bedöms det finnas goda möjligheter att anlägga dammar. Strandpaddan är också den en nattaktiv art och som närmast finns på Ravlunda skjutfält. Den behöver grunda dammar (djupa körspår) som helst ska torka ut på sensommaren. Larvutvecklingen är extremt snabb. När dammar är anlagda och stabiliserat sig får rom från ovanstående djur utsättas i området, tidigare försök har visat att utsättning av rom medför bäst chans att lyckas.

3.5 Skötselområden

Naturreservatet består av sju olika skötselområden.

4 Mål och åtgärder för skötselområden

4.1 Skötselområde Sandstäpp cirka 1,5 hektar

4.1.1 Beskrivning:

Sandstäpp finns inom två områden, Äskebjärs sydsluttning och ett mindre område nordöst om Äskebjär. Sandstäppen är helt beroende av näringsfattig, kalkrik mark och kontinuerliga markomrörningar. På sluttningen växer bl.a. tofsäxing (EN) och närmare 1000 ex av stor sandlilja (EN). Arealen sandstäpp varierar från år till år. Sandstäpp är en akut hotad naturtyp med ett flertal arter av växter (däribland tofsäxing, sandnejlika och sandvedel) och svampar (däribland jordstjärnor, disk- och stjälskröksvampar) som enbart lever i denna typ av miljö. Sandstäppen kan indelas i tre successionsfaser; 1 initialfas med kolonisation av arter på vegetationsfria, humusfattiga sanddytor. 2 optimalfas med ett artrikt vegetationstäck och med

en slutenhet på cirka 50%. 3 degenerationsfas med ett slutet vegetationstäck och ett större inslag av olika lavar. Det är eftersträvaransvärt att hålla sandstappen i successionsfas 1 till 2. Sandstapp finns i Sverige enbart på ett fåtal områden i östra Skåne, däribland på Äskebjär. Alla åtgärder som står till buds bör vidtas för att inte förlora denna naturtyp. Arealen sandstapp får öka kraftigt på bekostnad av andra skötselområden. Innan fårförbudets införande blommade ett fåtal sandliljor i området, år 2012 inräknades cirka 150 blommande exemplar, år 2013 bedöms populationen uppgå till minst 500 blommande exemplar och år 2014 minst 1000 blommande exemplar.

Sandstappen på Äskebjärs sydsida.

Sandstapp på väg ut ur den optimala fasen, mot degenerationsfasen, bild från Vitemölla

4.1.2 Bevarandemål:

- Området ska i princip hållas helt fritt från träd och buskar.
- Området skall hävdas så att förna ansamlingen kan anses vara mycket ringa.
- Det ska förekomma rikligt med öppen sand. Cirka 10% av skötselområdet ska utgöras av sand.
- Fortsatt betesdrift och eller bränning samt markomrörning i syfte att reducera förna ansamling och eventuell knylhavreförekomst.
- Vegetationen ska domineras av sandstappsarter som bl.a. tofsäxing, stor sandlilja.
- Om det blir aktuellt att sätta upp permanenta stängselstolpar, ska dessa bestå av obehandlad ek i syfte att gynna lavar.

Bevarademålet är i princip uppnått.

4.1.3 Skötselåtgärder:

- Avseende Äskebjär: Bete med nöt och/eller hästar, ej får. För övrig sandstappsmark bör vartannat – 5:e år (beroende på risk för igenväxning) enbart ha ett sent får bete (när stor sandlilja har släppt sina frön). Bete får ej ske under tidsperioden 1 december till 31 mars. Djur som används för hävd av området och som avmaskats ska ha en karenstid på 14 dagar innan betespåsläpp.
- Betesfredning i syfte att gynna blomning, fjärilar, humlor och bin ska ske årligen och ambulerande med provisoriska elstaket. Betesfredning i syfte att gynna blomning, fjärilar, humlor och bin bör ske årligen och ambulerande med provisoriska elstaket.

De betesfredade områdena bör vara tre stycken och cirka 500 kvadratmeter stora stycket. (Utgör samma betesfredade områden som i övriga skötselområden).

- Vid behov får bränning eller slåtter ske för att hålla fältskiktet lågt och reducera mängden humus. Mer än 20% av skötselområdet bör inte brännas samma år.
- Vid behov får grävningar, harvningar, etc ske i syfte att skapa omrörning i sanden.
- Vid behov får spridning av ren kalk ske, efter provtagning och beräkning av mängd/m² så att buffertvärdet är minst 5% CaCO₃ och pH är minst 7.
- Inplantering och spridning av frön av sandstäppsarter. I synnerhet ska arterna sandnejlika och sandvedel tillåtas etablera sig i området.

4.2 Skötselområde Äskebjär torr hed cirka 22 hektar

4.2.1 Beskrivning:

Skötselområdet består dels av Äskebjär som utgör den högsta toppen inom Lillehem och dels av sandiga marker i dess närhet. Området är till större delen bevuxet med ljung och en. Äskebjär har troligen aldrig varit uppodlad utan har enbart utgjort av betesmark sedan åtskilliga 100 år tillbaka. På 1980-talet genomfördes en avverkning av all självsådd tall i området. På toppen av Äskebjär ligger ett röse från bronsåldern. I området växer bl.a. backsippa (VU) och hedblomster. De senaste 10 åren har området betats med får vilket inneburit att antalet örter har minskat i mycket stor omfattning. Efter infört fårförbud år 2011 har antalet blommande arter ökat mycket kraftigt, däribland blåmunkar, gulmåra, backtimjan och johannesört. I april 2017 kommer, vid nuvarande arrendeperiods utgång, fårförbudet att utvidgas med ytterligare sandiga marker. Fältpiplärka (EN), hämpling (VU) och sånglärka (NT) samt gulsparrv häckar troligen årligen på Äskebjär.

Äskebjär tornar upp sig i bakgrunden

Utsikt uppe från Äskebjär i riktning mot naturreservatet Kumlan (det öppna området uppe till höger i bilden)

Äskebjär år 1994, foto John-Erik Nilsson

Ungefär samma ställe 20 år senare och en mycket regnig

- skötselområden (skötselområde Äskebjär-sandstäpp undantaget).
- Täckningsgraden av en bör ej överstiga 15 %.
 - Sandblottor ska förekomma i riklig omfattning.
 - Området ska hävdas så att förna ansamlingen kan anses vara ringa.
 - Fortsatt betesdrift och vidtagande av de övriga åtgärder som krävs (bl.a. röjning av busk/slyvegetation). Vegetationen ska generellt sett domineras av lågvuxna, hävdgynnade arter, med en variation av hävden i tid och rum. De hävdgynnade arterna ska ges möjlighet att blomma och sprida frön.
 - Alla nya stängselstolpar ska bestå av obehandlad ek i syfte att gynna lavar.
 - Fältpiplärka bör häcka årligen inom skötselområdet.
 - Dynglevande skalbaggar ska förekomma i stabila populationer.

Bevarademålet är till stora delar redan uppnått, med undantag av den accelererande igenväxningen med ljung.

Månhornbagge påträffad under exkursion i juni månad 2014

Ljung breder ut sig på de kalkfattiga markerna.

Återkommande svedjning bör ske. Notera det troligen kalkrikare området på högra delen av Äskebjär.

4.2.3 Restaureringsåtgärder:

- Utglesning av en och avverkning av uppkommande träd. Det avvercade materialet bör samlas ihop och brännas och askan bortkors från naturreservatet.
- Svedning av 50% av ljungmarken.
- Skapande av mer öppen sand genom avskrapning av förna som breds ut inom tidigare åkermark inom området. Områdena bör minst vara tio stycken och ha en utbredning på cirka 25 kvadratmeter stycket.
- Vid behov får spridning av ren kalk ske, efter provtagning och beräkning av mängd/m² så att buffertvärdet är minst 5% CaCO₃ och pH är minst 7.

- Spridning av frön från sandstäppsarter (både inom och utanför naturreservatet) till restaurerade sandstäppshabitat.

4.2.4 Skötselåtgärder:

- Vid behov får avverkning och bortforsling av träd och buskar ske.
- Bete med nöt och/eller hästar, ej får. Bete får ej ske under tidsperioden 1 december till 31 mars. Djur som används för hävd av området och som avmaskats ska ha en karenstid på 14 dagar innan betespåsläpp.
- Successivt utbyte av uttjänta stängselstolpar till obehandlade ekstolpar. Befintliga ekstolpar får ej tas bort.
- Betesfredning i syfte att gynna blomning, fjärilar, humlor och bin bör ske årligen och ambulerande med provisoriska elstaket. De betesfredade områdena bör vara tre stycken och cirka 500 kvadratmeter stora stycket. (Utgör samma betesfredade områden som i övriga skötselområden).
- Vid behov får bränning ske för att hålla fältskiktet lågt och reducera mängden humus och eventuell förekomst av knylhavre. Mer än 20% av ytan bör inte brännas samma år.
- Vid behov får grävningar ske i syfte att skapa omrörning i sanden.

Vid skötsel- och restaureringsåtgärder gäller att:

- Skötselområdet Äskebär torr hed får minska i areal för att öka skötselområdet Äskebjär sandstäpp.

Tryckimpregnerade stolpar är praktiska men mycket artfattiga

Blommande sandliljor och fibblor på Äskebjär

4.3 Skötselområde Torra hedar cirka 38,2 hektar, varav restaureringsmark cirka 11,7 hektar

4.3.1 Beskrivning:

Detta skötselområde utgör merparten av naturreservatets areal. Skötselområdet består både av kuperade sandiga marker som betats under lång tid, tidigare av främst nöt och sedan 10 år tillbaka av får och av de sandiga marker som fram till 1970-talet utgjorde åker. Till skötselområdet har tillförts områden som i dagsläget utgörs av en tallplanteringar med områdesvis rikligt uppslag av ek och hassel. Dessa partier har förövrigt den rikaste hasselförekomsten i hela Drakmöllan området. Dessa tallplanteringar ska omföras till torra

hedar. I skötselområdet ingår olika naturtyper bl.a torra hedar (4030), kalkgräsmarker och artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ. Naturtyperna har slagits samman för att skötseln är den samma.

4.3.2 Bevarandemål:

- Området ska i princip vara träd- och buskfritt med undantag av enskilt stående olikåldriga solitärer främst av främst ek, bok, hassel och tall samt enstaka buskage av slån. Enen ska få öka för att nå en täckningsgrad om cirka 0-5 % per hektar. Ett mindre område på cirka 0,7 hektar på den tidigare fastigheten Lillehem 1:6 ska ha karaktären av en gles dunge med ek, fågelbär och rikligt med hassel. I nära anslutning till Lillehem 32:3 ska en skyddande bård av tall och löv sparas.
- Sandblottor ska förekomma i riklig omfattning, i synnerhet på kullarnas sydsidor.
- Området skall hävdas så att förnaansamlingen kan anses vara ringa.
- Mängden hävdgynnade arter ska öka.
- Nystängsling ska bestå av obehandlad ek, i syfte att gynna lavar. Stolpens rotända bör brännas.

Bevarademålet är till stora delar redan uppnått.

Igenväxande sandblottor

4.3.3 Restaureringsåtgärder:

- Skapande av mer öppen sand genom grävning, plöjning eller harvning o dyl.
- Avverka, inkl stubbryt kvarvarande tallplanteringar. Grävmaskin, eller dylikt får användas vid stubbrytningen och även i syfte att gräva upp kalkhaltig sand. Några

enstaka solitärer av bok och ek ska sparas. Allt avverkat material inklusive uppdragna tallstubbar ska utköras ur naturreservatet (rotnetto till markägaren).

- Fortsätta utglesningen av träd, främst genom nedtagning av björk i området söder om tallplanteringen. Målbilden bör vara 0-5 träd per hektar.
- Anläggande av vatten lämpade för lökgroda och strandpadda.

4.3.4 Skötselåtgärder:

- Vid behov får avverkning och bortforsling (får saluföras) av träd och buskar ske.
- Bete med nöt och/eller hästar eller får. Bete får ej ske under tidsperioden 1 december till 31 mars.
- Betesfredning i syfte att gynna blomning, fjärilar, humlor och bin bör ske årligen och ambulerande med provisoriska. De betesfredade områdena bör vara tre stycken och cirka 500 kvadratmeter stora stycket. (Utgör samma betesfredade områden som i övriga skötselområden).
- Vid behov får bränning ske för att hålla fältskiktet lågt och reducera mängden humus och eventuell framtida förekomst av knyllhavre. Mer än 20% av ytan bör inte brännas samma år.
- Vid behov får grävningar etc ske i syfte att skapa omrörning i sanden.
- Anlagda dammar får vid behov rensas, minst tre år mellan respektive damm.
- Borttagande av eventuella kräfter och fiskar som har etablerat sig i dammarna.

4.4 Skötselområde Rikkärr cirka 0,5 hektar, varav restaurering 0,5 hektar

4.4.1 Beskrivning

Rikkärret utgör ett sk. extremrikkärr med ett pH på 7 eller högre. Botaniskt sett utgör rikkärret ett av de värdefullaste områdena inom naturreservatet. Rikkärrsindikatorerna slank-, näbb-, ängstarr och majviva (ett 1000-tal blommor) samt späd skorpionmossa förekommer rikligt. Andra vanliga arter är kärrknipprot, ängsnycklar, loppstarr (VU), gräsull, slätterblomma, ängsvädd, tätört, kärrsälting och vildlin. I bottenskiktet finns även kalkkammosa, guldspärrmossa och kärrbryum och kalklungmossa. Rikkärret utgör även ett av Skånes viktigaste molluskområde med bl.a nålsnäcka (VU) och kalkkärrsgrynsnäcka (NT) samt tandsnäcka. Molluskerna är beroende av att det finns en viss mängd al i och i anslutning till kärret.

Området har i dagsläget bedömts ha otillräcklig bevarandestatus. Området är i behov av en mer optimal hävd med slätter och efterbete. Slyppslag behöver hållas efter kontinuerligt. I närheten av rikkärret finns två rikkärr som har gynnsam bevarandestatus, Davidskärr och Äskeröds-kärret. Förutom de arter som finns i rikkärret så finns följande arter inom Davidskärr och Äskeröds-kärret och som skulle med mer eller mindre hjälp av människan kunna etablera sig i rikkärret; brudsporre, majnycklar (NT), tagelsäv, stor fickmossa, bandpraktmossa, skivsnäcka (NT) samt smalgrynsnäcka, den sistnämnda är upptagen på EU:s art- och habitat direktiv.

Sommaren 2014 fick det södra delområdet omfattande trampsador. Viss mängd trampsador bedöms gynna floran, men trampsadorna bör hållas under uppsikt.

Delar av det igenväxande rikkärret i maj 2011

Delar av rikkärret med Åskebjär i bakgrunden

4.4.2 Bevarandemål

- Vålhavdat rikkärr bevuxen bl.a. med kalkkammossa, majviva och tätört.
- Nålsnäcka och kalkkärrsgrynsnäcka ska finnas i stabila populationer. Dvs al ska förekomma, främst i kanterna kring rikkärret.
- Omfattande trampsador får ej uppkomma.

Späd skorpionmossa är en god indikator på rikkärr

4.4.3 Restaureringsåtgärder

- Avverkning av 80 procent av alen (som transporteras bort från rikkärret (al får ej eldas i rikkärret).
- Uttunning och tillbakatryckning av inväxande bryn, i syfte att få ner mer sol till rikkärret.
- Bränning får ske i syfte att reducera förna, mer än 20% får ej brännas per år då de hotade snäckorna kan ta skada.
- Inhägnad av rikkärret, med ekpålar som är brända i rot delen.
- Området slås med skärande redskap i slutet av september när fjärlssäsongen är över.
- Höet bärgas från rikkärret alternativt tillåts ätas upp vid efterbete med nötkreatur.

- Inplantering eller fröspridning av arter från närliggande rikkärr får ske. Exempel på arter som på sikt bör finnas i rikkärret är brudsporre och majnycklar

4.4.4 Skötselåtgärder

- Fortsatt röjning och bortforsling av främst al.
- Årlig slåtter med skärande redskap efter mitten av septembers månad.
- Fortsatt utglesning och tillbakatryckning av inväxande bryn.
- Efterbete med nöt och eller häst, ej får, under tidsperioden från avslutad slåtter i september till som längst 1 december.

4.5 Skötselområde Fukt- och kalkfuktäng: cirka 1,2 hektar, varav restaureringsmark 1,2 hektar

4.5.1 Beskrivning

Området utgjorde tidigare en fuktäng, med mindre inslag av kalkfuktäng som brukades som slåtteräng. Rester finns av ett ängsbevattningssystem, sk. översilningssystem. Området slåttades åtminstone på 1920-talet, enligt uppgift från Bengt Davidsson och området var helt öppet på den häradsekonomiska kartan från 1930-talet, därefter har området successivt vuxit igen främst med al. Området har betats med får det senaste decenniet. Fåren har dock till stor del ratat detta område varför bredbladiga starrarter och vecketåg dominerar fältskiktet. Trots allt finns bl.a. gökblomster kvar. Fläckvis finns kalkkärrshabitat. Aklejruta har tidigare påträffats i anslutning till området.

Historiskt har detta troligen varit ett bra orkidéekärr, där möjligen kärrknipprot, maj-, sankte Per- och ängsnycklar samt ängsvädd och smörboll växte.

Första generationen al på tidigare slåttermark

Delar av området är fortfarande öppet

4.5.2 Bevarandemål

- Vällävdad fukt- och kalkfuktäng bevuxen med hävdgynnade arter, som t.ex ängsvädd, smörboll, darrgräs, kärrknipprot och ängsnycklar.

Kärnknipt kan under gynnsamma förhållanden öka snabbt i antal.

4.5.3 Restaureringsåtgärder

- Området bör restaureras under cirka en 10-års period. Restaureringen bör även omfatta återställande av ängsbevattningsystemet. För detta kan tillstånd enligt vattenlagen krävas. Kontakt ska ske med Länsstyrelsen på ett tidigt stadium. Området bör initialt inhägnas med ekstolpar som är brända i rot delen. Avverkning bör ske omgående av cirka 50% av alen genom ex uppdragning (träden samlas ihop och eldas, dock ej i närheten av kalkfuktängsytor, askan ska borttransporteras från naturreservatet. Alternativt transporteras träden bort från naturreservatet). Träd längs med Julebodaån, Hörrödsån ska stå kvar. Avverkning bör ske det femte och tionde restaureringsåret av resterande 50%. Skötselområdet är därefter trädfrött. Ett 10-tal bukett alar ska tillåtas växa upp, vilka ska avverkas ungefär vart 15:e år.
- Hela skötselområdet bränns årligen på våren för att vitaliseras och minska mängden kväve. I början av juli påbörjas bete med nötboskap eller häst. Ej får. Frön och även plantor av växter eller mossor får inplanteras i område. Materialet bör komma från närliggande ängar, med samma karaktär.

4.5.4 Skötselåtgärder

- Drift och underhåll av ängsbevattningsystemet. När restaureringsfasen är genomförd (efter cirka 10 år) så ska slåtter med skärande redskap ske årligen i slutet av september månad, när fjärlssäsongen är över. Höet ska tillåtas fröa av sig innan höet transporteras bort från naturreservatet, alternativt att det äts upp på plats i samband med efterbete med nötkreatur eller häst. Ansamlingen av förna bör vara tämligen låg. Vid behov får vårbränning ske för att reducera mängden förna. Avverkning bör ske ungefär vart 15 år av bukett alarna.

4.6 Skötselområde Ädellövsog cirka 8,5 hektar, varav restaureringsmark cirka 1,4 hektar

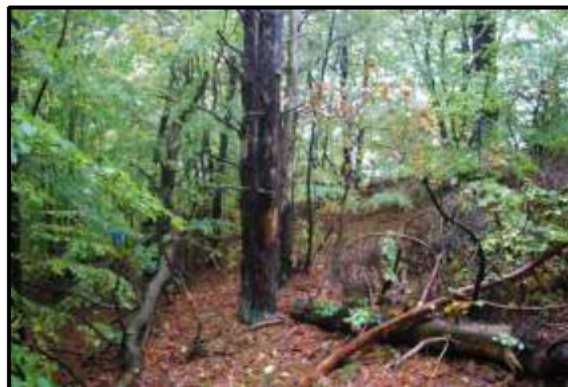
4.6.1 Beskrivning:

Tre områden med ädellövsog, varav ett med restaureringsmark. Den äldre ädellövsog växer på slänterna ner mot Julebodaån, Hörrödsån. Dessa områden utgjordes av ädellövsog även på 1930-talet. Mängden död ved är, med undantag av ädellövsog vid Lillehems Mölla, i dagsläget påfallande låg. Området som ska restaureras till ädellövsog växer i slänten ner mot Stockabäcken. Här finns bl.a. yngre ek och fåglebär med underväxt av hassel. I dessa lövsogsridåer förekommer bl.a. sommargylling (EN). Senast år 2007 genomförde

sommargyllingen en dokumenterad lyckad häckning med 3 flygga ungar. I fältskiktet växer bl.a. skogslysing (NT).

Ädellövskog norr om Äskebjär

Ädellövskog med inslag av tall vid Lillehems mölla

4.6.2 Bevarandemål:

- Flerskiktad ädellövskog bestående av främst bok med inslag av ek och andra lövträd.
- Antalet grova träd bör vara cirka 20 per hektar.
- Mängden död ved i form av döda träd, högstubbar och lågor ska vara riklig, ett riktvärde bör vara minst 40 kbm/ha.
- Gran och lärk ska ej förekomma inom skötselområdet.
- Områdena får vara mycket svårframkomliga.

4.6.3 Restaureringsåtgärder:

- Gallringar i syfte att gynna ek, fågelbär och hassel med ett inslag av bok. All ved ska ligga kvar.
- Røjning av gran.

4.6.4 Skötselåtgärder:

- Generellt sett inga. Ringbarkning av enskilda träd i syfte att gynna grovnad hos de kvarvarande kan bli aktuellt. Borttagning av självsådd gran kan bli aktuellt.

4.7 Skötselområde Vattendrag och lövsumpskog cirka 3,5 hektar, varav vattendrag cirka 0,4 hektar

4.7.1 Beskrivning:

Julebodaån, Hörredsån rinner genom naturreservatet på en sträcka av cirka 1250 meter i nordväst-sydöstlig riktning och längs den södra gränsen rinner ett biflöde till Julebodaån som delas med naturreservatet Drakamöllan på en sträcka av 440 meter. I östra gränsen rinner Stockabäcken som delas med naturreservatet Maglehem på en sträcka av cirka 260 meter. Båda vattendragen har ett strömmande, klart vatten med fina renspolade sand- och grusbottenar. Julebodaån, Hörredsån är cirka 3 meter bred och cirka 4 dm djup vid högflöde. Stockabäcken är något mindre och grundare. Gränsen mellan Drakamöllan och Lillehem är tydligt markerad mitt i ån med en stenrad. I Julebodaån/Hörredsån finns en bit ovanför Lillehems mölla rester av en tidigare fördämning. Vattendragens vattenkvalitet är god med

stora biologiska värden bl.a. som leklokal för havsöring. Uttter har setts vid ett tillfälle under de senare åren. Bottenfaunan är artrik och ingen art dominerar. I Julebodaån finns bl.a. nattsländorna *Ecclisopteryx dalecarlica* (NT) och *Odontocerum albicorne* (NT). Vattenanknutna fågelarter i området är kungsfiskare, forsärla och strömstare. Längs med vattendragen finns upplagda partier med enstaka till ansamlingar av block och stenar som rensats ur bäckarna. Lövsumpskog växer utefter vattendragen. På 1930 talet fanns enbart lövsumpskog utmed biflödet mot Drakamöllan. Julebodaån, Hörrodsån låg då helt öppen med undantag av de områden där ån skär igenom branter som är bevuxna med ädellövskog.

Lekande havsöringar i slutet av oktober 2014

Stenblock som skulle behöva återföras för att ännu mera levande vattendrag

4.7.2 Bevarandemål:

- Vattendragen ska få meandra fritt inom naturreservatet.
- Körskador får ej uppkomma i området.
- Årlig lek av havsöring.
- Död ved i olika nedbrytningsstadier förekommer i vattendraget med riktmärket en stock/ 100 meter.
- Gran och främmande arter förekommer inte.
- Lövsumpskogarna utmed vattendragen ska tillåtas ha en fri intern dynamik.

Bevarademålet är, med undantag av restaureringsåtgärderna, uppnått.

4.8.3 Restaureringsåtgärder

- Återföra ur åarna rensade block och stenar. Inget känt dikningsföretag belastar åarna. Fornlämningar får ej skadas.
- Ilägga stockar som uppkommer vid avverkningar i området, stockarna läggs delvis på land med den andra änden i strömriktningen.

4.7.3 Skötselåtgärder:

- Generellt inga åtgärder.
- Om i vattendraget nedfallna träd påverkar annan markägares mark negativt ska dessa träd i första hand placeras längs med strömriktningen och i andra hand plockas upp ur vattendraget.

4.8 Skötselområde Dammar, cirka 0,2 hektar, varav nya dammar cirka 0,2 hektar

4.8.1 Beskrivning

Lillehem har en synnerligen gynnsam förutsättning att utgöra en långsiktig och trygg hemvist för flera av Sveriges hotade groddjur som är beroende av sandig och insektsrik miljö. De hotade arterna finns närmast på Ravlunda fältet (strandpadda och långbensgroda) och öster om Tomelilla (lökgroda). Det faktum att stora delar av Lillehem är försett med vargsäkert stängsel leder till att vildsvin som äter groddjur hålls ute.

4.8.2 Bevarandemål

- I området bör det finnas minst 5 dammar av permanent karaktär, med flacka stränder, solexponerade samt fria från fisk och kräftor samt innehålla mycket (dock ej heltäckande) flytbladsvegetation. Arealen damm får öka på bekostnad av arealen skötselområde torr hed, floramässigt intressant mark får dock inte tas i anspråk för dammanläggning.
- Reproduktion av groddjuren lökgroda och strandpadda bör ske årligen i minst en damm.

4.8.3 Restaureringsåtgärder

- Anläggande av minst 5 dammar i storleksordningen mellan 400-800 m² bör anläggas i huvudsak inom skötselområde torra hedar. Massorna bör utjämnas norr- och väster om dammen.

4.8.4 Skötselåtgärder

- De permanenta dammarna ska underhållas på ett sådant sätt att de innehåller mycket (dock ej heltäckande) flytbladsvegetation. De ska vara vattenhållande året om och fria från fisk och kräftor. Borttagning av bl.a. fisk kan ske med exempelvis nät och eller med rotenon. Vattenkvaliteten ska vara sådan att reproduktion av groddjuren ej påverkas negativt (dvs låga halter av ammonium och nitrat). Hägn får ej sättas upp runt dammarna, då det hindrar groddjuren att ta sig ner till vattnet, eftersom gräset växer sig tjockt på insidan av hägnet. Dammarna bör ej skuggas av träd eller buskar.

5 Friluftsliv och turism

5.1 Allmän inledning

Lillehem har mycket stor potential att bli ett uppskattat utflyktsmål. Lillehem ligger i direkt anslutning till det mycket populära Drakamöllans naturreservat. Skåneleden tangerar foten av Äskebjärs sydvästra sida.

5.2 Utmärkning av naturreservatets gräns

Gränsmarkering ska utföras enligt anvisningar från Naturvårdsverket.

5.3 Parkeringsmöjligheter, information och vandringsled

En enkel parkeringsplats bör finnas för 3-4 bilar vid Lillehems boställe, vid X444244, Y6180952. Vid parkeringsplatsen ska en informationsskylt uppsättas. En informationsskylt bör även sättas upp på naturreservatet Drakamöllans parkeringsplats. Det finns inga befintliga leder i området, med undantag av att Skåneleden tangerar området. Förslag till leder och anläggningar finns i bilaga 1. Ledstolparna ska vara väl tydliga för vandraren. Ledsystemet bör hänga ihop med Drakamöllans och Maglehems ledsystem.

Bänkar och bord som den tidigare markägaren har uppfört. I bakgrunden en av broarna över Julebodaån som bör förses med ett hönsnät mot halkrisken

Mindre bro över Julebodaån, Hörrodsån. Bron bör kompletteras med ett räcke på den ena sidan

5.4 Renhållning och toalett

Soptunnor och toalett finns vid naturreservatet Drakamöllans parkeringsplats.

6 Konsekvenser av klimatförändringarna

En ökad mängd nederbörd kommer att påskynda utlakningen av den för sandstappen så viktiga kalken. Torra varma somrar bedöms gynna den torra heden samt de växter och insekter som lever på denna. Rikkärret och fukt- och kalkfuktängen kan drabbas av återkommande sommartorka vilket leder till att de specialiserade arterna försvinner. Vattendragen kan riskera mycket låga sommarflöden och tillfälliga uttorkningar, med utslagning av det akvatiska livet som följd. Risken att invasiva arter kommer in i området och slår ut den inhemska floran och fauna ökar med ett varmare klimat.

7 Jakt

Föreskrifterna innebär förbud mot jakt under fredagar, lördagar samt sön- och helgdagar, dock får genompasserande drev ske. Jakt och fångst ska ske i enlighet med jaktlagsstiftningens bestämmelser. Det är önskvärt att hålla ett hårt jakttryck på vildsvin, då dessa kan utgöra ett hot mot de dynglevande skalbaggar.

8 Tillsyn

Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet för området.

9 Dokumentation och uppföljning

9.1 Uppföljning av skötselmål

Vart 10:e år:

Översyn av gränsmarkeringen.

Uppföljning av groddammarnas funktion, ifall rensning är behövligt och om kräftor, fisk har etablerats.

Vart 6:e år: (jämför uppföljning av Natura 2000)

Uppföljning av sandstäppens utbredning och status.

Uppföljning av rikkärrets och kalkfuktängens status.

Uppföljning av arealen sandblottor och dyngbaggarnas populationsutveckling.

En- och ljungutbredningen på Äskebjär.

En gång per år:

Tillse att skyltarna är hela och rena samt aktuella.

Tillse att parkeringsplatsen och området är rent från skräp o dylikt.

Tillse att anläggningarna uppfyller sitt syfte och är i gott skick.

9.2 Dokumentation av skötselåtgärder

Uppsättning och underhåll av gränsmarkering och skylt.

Dokumentation ska ske av skötselåtgärder inom respektive skötselområde.

Iordningsställande och underhåll av parkeringsplats och leder samt andra anläggningar.

9.3 Uppföljning av kostnader

Förvaltarna ansvarar för detta.

10 Revidering av skötselplanen

Skötselplanen gäller tills vidare vad gäller i planen angivna mål och skötselåtgärder. De skötselåtgärder som anges i skötselplanen ska ses över om uppföljningen av kvalitetsmålen visar att en översyn är nödvändig eller i övrigt när det är påkallat.

11 Kostnader och finansiering

11.1 Ekonomisk utredning

Förvaltaren gör en ekonomisk utredning avseende kostnader och intäkter för förvaltningen.

11.2 Finansiering av förvaltningen

Staten ansvarar för (ev. bekostar):

- upprättande och revidering av skötselplan,
- utmärkning och underhåll av naturreservatets gränsutmärkning,
- tillverkning och underhåll av vägskylt 1 styck, informationsskylt 4 styck
- tillsyn av naturreservatet,
- övervakning av florans, faunans och svamparnas utveckling,

Förvaltaren ansvarar för (ev. bekostar):

- underhåll av parkeringsplats för 3-4 bilar,
- genomförande av skötselplanens mål,
- anläggande av leder och anordningar samt underhåll av dessa,
- uppföljning av bevarandemål och skötselåtgärder,

Arrendatorn ansvarar för (ev. bekostar):

- sina betesdjur,
- underhåll och tillsyn av hägnader kring betesdjur, inkl löpande kostnader för elektricitet,

Åtgärder som är angelägna, men där ansvarig (ev. bekostar) ej utsetts.

- anläggande av minst dammar för groddjur,
- återförande av block och sten i Julebodaån/Hörrödsån.

Förvaltaren kan genom skötselavtal överföra ansvaret för vissa av ovanstående punkter.

12 Prioritering av åtgärder

Flera av åtgärderna kan löpa parallellt.

1. Utmärkning av naturreservatets gränser.
2. Uppsättning av vägskylt och informationsskyltar.
3. Fortsatt bete, slåtter och bränning av hävdad mark.
4. Restaurering och skötsel av rikkärret.
5. Skapande av sandblottor.
6. Omföring av barrplantager till torr hed och ädellövskog.
7. Återförande av block, sten och stockar till Julebodaån/Hörrödsån.
8. Insådd/inplantering av sällsynta arter från närliggande populationer.

13 Rödlistade arter enligt Artdatabanken 2010

RE	CR	EN	VU	NT	LC
Nationellt utdöd	Akut hotad	Starkt hotad	Sårbar	Nära hotad	Livskraftig

	Kategori	Funnen år	Fyndplats
Växter:			
Stor sandlilja, <i>Anthericum liliago</i>	EN	2014	1000-tals ex
Backsippa, <i>Pulsatilla vulgaris</i> ssp. <i>Vulgaris</i>	VU	2014	
Loppstarr, <i>Carex pulicaris</i>	VU	2011	rikkärret
Skogslýsing, <i>Lysimachia nemorum</i>	NT		
Kalkkällmossa, <i>Philonotis calcarea</i>	NT	2006	rikkärret
Insekter:			
Gulbukig jättevapenfluga, <i>Stratiomys chamaeleon</i>	VU		fuktig mark
Rödfläckig blåvinge, <i>Aricia agestis</i>	NT		hedmark
Svartfläckig blåvinge, <i>Maculinea arion</i>	NT		hedmark
Violettekantad guldvinge, <i>Lycaena hippothoe</i>	NT		hedmark
Sotnätfjäril, <i>Melitaea diamina</i>	NT	2014	rikkärret
Allmän metallvingesvärmare, <i>Adscita statice</i>	NT		hedmark
Läppstekel, <i>Bembix rostrata</i>	NT	2014	sandstäpp
Dynfrölöpare, <i>Harpalus neglectus</i>	NT		hedmark
Hedfrölöpare, <i>Harpalus rufipalpis</i>	NT		hedmark
Rakhorndyvel, <i>Onthophagus nuchicornis</i>	NT		hedmark
Smal frölöpare, <i>Harpalus anxius</i>	NT		hedmark
Knubbfrölöpare, <i>Harpalus picipennis</i>	NT		hedmark
Vårtordyvel, <i>Geotrupes vernalis</i>	NT		hedmark
Väddsandbi, <i>Andrena hattorfiana</i>	NT		hedmark
<i>Ecclisopteryx dalecarlica</i> (NT)	NT		hedmark
<i>Odontocerum albicorne</i> (NT).	NT		hedmark
Månhornsbagge, <i>Copris lunaris</i>	VU	2014	sandmark
Mollusker:			
Nålsnäcka, <i>Platyla polita</i>	VU	2006	rikkärr
Kalkkärrsgrynsnäcka, <i>Vertigo geyeri</i>	NT	2006	rikkärr
Fåglar:			
Sommargylling, <i>Oriolus oriolus</i>	EN	2012	ädellövskog
Fältpiplärka, <i>Anthus campestris</i>	EN	2014	hedmark
Hämpling, <i>Carduelis cannabina</i>	VU	2014	hedmark
Sånglärka, <i>Alauda arvensis</i>	NT	2014	hedmark
Kräldjur:			
Sandödlä, <i>Lacerta agilis</i>	VU	2014	sandmark

Däggdjur:Utter, *Lutra lutra*

VU

Julebodaån

Groddjur som finns i närområdet:Strandpadda, *Bufo calamita*

EN

Långbensgroda, *Rana dalmatina*

VU

Fågelarter enligt EU:s fågeldirektiv bilaga 1, för vilka särskilda skyddsområden skall avsättas:

art	kod	förekomstform
kungsfiskare <i>Alcedo atthis</i>	(A229)	födosökande
röd glada, <i>Milvus milvus</i>	(A074)	födosökande
stenfalk, <i>Falco columbarius</i>	(A098)	rastande
törnskata, <i>Lanius collurio</i>	(A338)	häckande

14 Källor**14.1 Kartor**

- Skånska Rekognoceringskartan 1812-20 VIÖ 204, Originalet finns på Krigsarkivet
- Häradsekonomska kartan 1926-34, Maglehem J112-3-76, Rikets allmänna kartverks arkiv
- Ekonomiska Kartan 1971-72, Tulleboda J133-2D6i74, Rikets allmänna kartverks arkiv
- Ekonomiska Kartan 1971-72, Maglehem J133-2D6j74, Rikets allmänna kartverks arkiv
- Övriga kartor och bakgrundskartor, Lantmäteriet © Geodatasamverkan

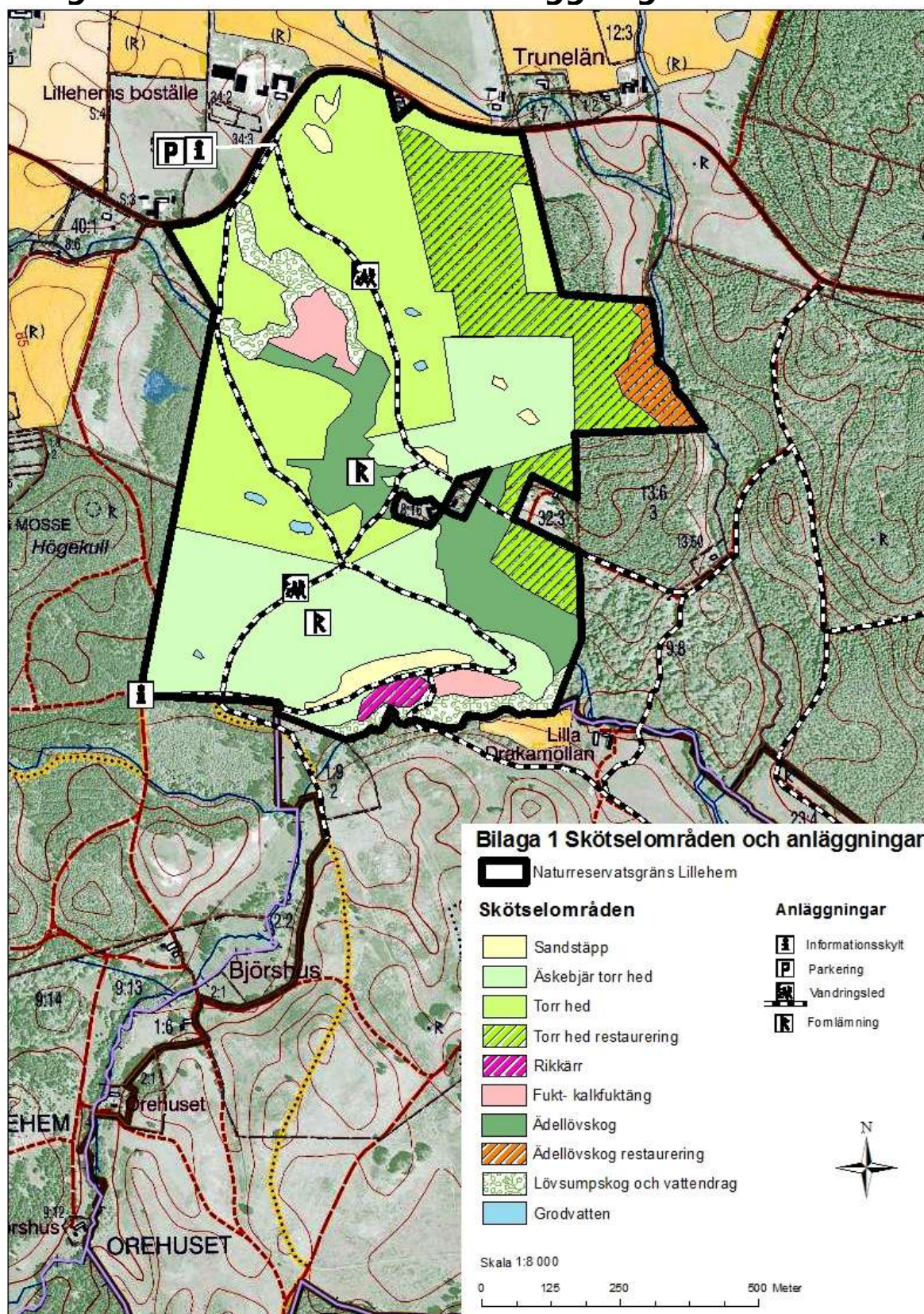
14.2 Litteratur

- Jordartskartan, 2D Tomelilla NO/2E Simrishamn NV, Sveriges Geologiska Undersökning Serie Ae nr 135, år 2000.
- Kulturmiljöprogram för Skåne 2006, Länsstyrelsen i Skåne län
- Skånes rikkärr, Länsstyrelsen i Skåne län, 2009:41
- Länsstyrelsen i Kristianstads län 1996. Från Bjäre till Österlen. Skånska natur- och kulturmiljöer
- Artdatabankens artfaktablad <http://www.artdata.slu.se>
- Naturvårdsverket, Åtgärdsprogram för dynglevande skalbaggar 2007-2011, rapport 5689, 2007
- Drakamöllan i forna tider och på nära håll, John-Erik Nilsson, 2011

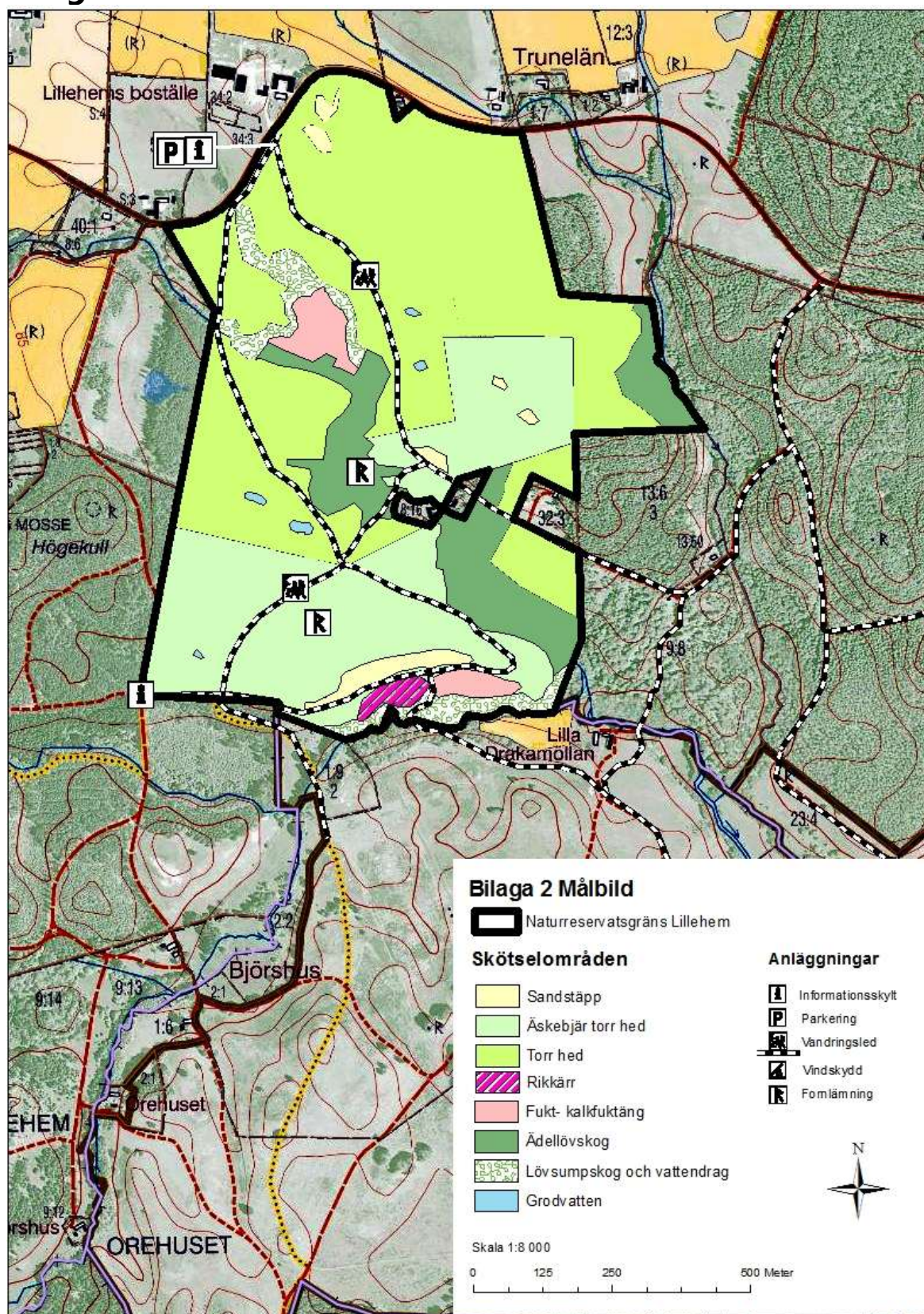
14.3 Muntliga kontakter

- Gun Persson (Arrendator)
- John-Erik Nilsson (tidigare markägare, sakkunnig)
- Bengt Davidsson (sakkunnig)
- Mats Frangeur (sakkunnig)

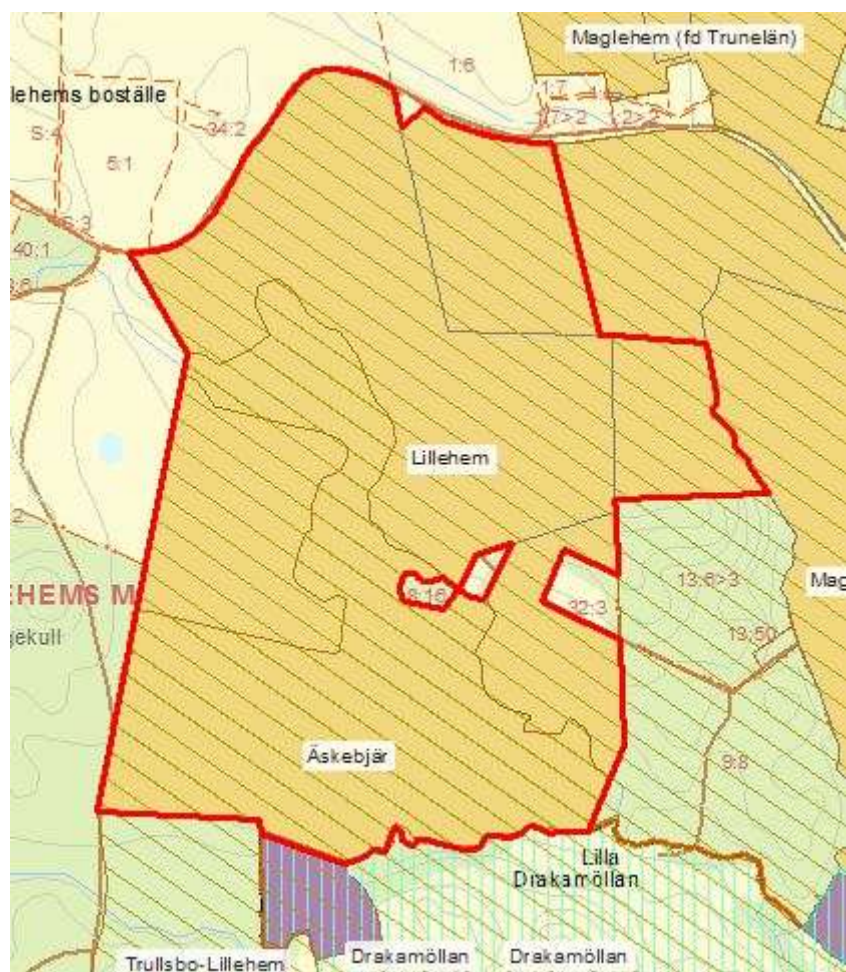
Bilaga 1 Skötselområden och anläggningar

Bilaga 2 Målbild

Bilaga 3 Markåtkomst

Gulmarkerat område utgör intrångsersatt område

Naturreservatet Lillehem i Kristianstad kommun består av ett värdefullt kuperat öppet beteslandskap med många hotade arter. Naturreservatet ingår i ett kluster med värdefulla naturområden. En del i länsstyrelsens verksamhet är att skydda värdefull natur genom att bilda naturreservat och upprätta skötselplaner.

Skötselplanen innehåller syftet med reservatet, en markhistorisk beskrivning samt planerad markanvändning, mål och skötselåtgärder för området. Den innehåller även information om friluftsliv och turism, samt om hur en framtida uppföljning av

Länsstyrelsen
Skåne

www.lansstyrelsen.se/skane